

Šlechta mezi kovařičky

Svatopluk Bílý

Podčeď *Agrypninae* je vývojově nejstarší skupina celé čeledi kovařičkovitých (*Elateridae*). Řadíme do ní 24 rodů rozšířených ve všech zoogeografických oblastech. Je to ovšem skupina převážně tropická a subtropická, největší počet druhů se vyskytuje v afrotropické oblasti a v oblasti orientální. V Evropě žijí celkem 4 rody, z nichž dva se vyskytují i na našem území.

Od ostatních podčeďů kovařičkovitých se podčeď *Agrypninae* odlišuje poměrně plochým tělem a dokonale vyvinutými a hlubokými rýhami oddělujícími prosternum od dospodu zahnutých okrajů pronota. Do těchto rýh mohou být uložena celá nebo skoro celá tykadla [tzv. tykadlové rýhy]. Dalším výrazným znakem jsou jamky na předohrudi, středohrudi a epipleurách krovek, do kterých jsou ukládány nohy. Většina zástupců této podčeďi (u nás jsou to všechny druhy) má povrch těla hustě pokrytý jednobarvnými nebo vícebarevnými šupinkami, které mohou vytvářet různé vzory (viz bar. tabule).

Larvy žijí buď v zemi (rod *Adelocera*) a jsou býložravé [někdy jsou dokonce vážnými zemědělskými škůdci], nebo v trouchu odumřelých listnatých i jehličnatých stromů [rod *Lacon*] a jsou masožravé. Částečná masožravost byla ovšem prokázána i u larv rodu *Adelocera*. Larvy rodu *Lacon*, žijící v trouchu starých stromů, jsou velice náročné na kvalitu a vlhkost trouchu a stačí nepatrná, člověkem téměř nepostřehnutelná změna mikrobiotopy a brouci se už dále v takovém stromu nevyvíjejí. Larvy jsou robustní, mírně ploštělé, rezavohnědé s tmavší hlavou a 9. (zdánlivě posledním) článkem. Ten nese různě členěné urogomfy (přívěsky) a různé laterální hrbolky a granule (viz obr.).

Starobylost celé podčeďi *Agrypninae*, mnohdy nápadné, ale vždy decentní zbarvení spolu s ekologickými nároky a z nich plynoucí vzácnost činí z těchto brouků skutečnou šlechtu mezi kovařičky. Opravdu také všechny naše druhy rodu *Lacon* patří mezi naše nejvzácnější brouky, ne-li přímo mezi rarity naší entomofauny. Přitom jsou to druhy nápadné a dosti velké [naš nejmenší druh — *Lacon*

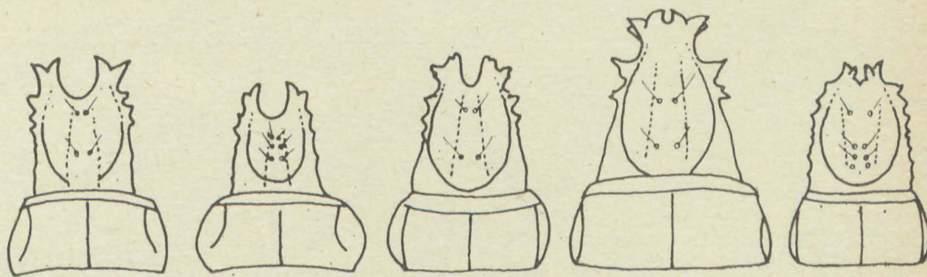


Schéma 8. a 9. segmentu larev našich druhů podčeďi *Agrypninae* (zleva doprava): *Adelocera murina*, *Lacon fasciatus*, *L. punctatus*, *L. quercus*, *L. lepidopterus*. Kreslil S. Bílý

quercus je minimálně 9 mm dlouhý) a v celosvětovém měřítku patří mezi středně velké až velké kovařičky.

Rod *Adelocera* obsahuje celkem asi 430 druhů rozšířených po celém světě mimo Jižní Ameriku. V palearktické oblasti žije 29 druhů, z nichž jeden se vyskytuje i v Evropě. Je to i u nás velmi hojný druh *Adelocera murina* s holarktickým rozšířením. Jak už bylo řečeno, larvy žijí v zemi a mohou se při přemnožení stát (spolu s larvami rodu *Agriotes* z podčeďi *Agriotinae*) vážnými škůdci zemědělských plodin. Tento druh můžeme nalézt od jara do pozdního léta prakticky všude mimo vysokohorské polohy.

Jak je druh *A. murina* u nás všude hojný, tak jsou všichni naši zástupci rodu *Lacon* vzácní. Do tohoto rodu zahrnujeme asi 140 druhů žijících po celém světě mimo Austrálii. V palearktické oblasti žije 25 druhů, z nichž se 6 vyskytuje v Evropě a 4 také na našem území.

Druh *Lacon punctatus* je z našich druhů největší. Měří 13–25 mm a je rozšířen v celém Středomoří, v Malé Asii, v jižní a střední Evropě. Všude v jižní Evropě je to druh celkem hojný, avšak na našem území byl nalezen pouze dvakrát (na jižním a středním Slovensku). Larva tohoto druhu se vyvíjí v trouchu starých borových pařezů a rozpadajících se kmenů. Není to ale zřejmě pravidlo, protože v Alžírě jsme tento druh nacházeli celkem běžně na starých korkových dubech a na Krétě dokonce ve shnilém hlouhu.

Dalším našim druhem je *Lacon lepidopterus*, který je 14–19 mm velký. Je to ve střední Evropě vůbec nejvzácnější druh tohoto rodu. Žije ve střední a severní Evropě a na Sibiři. Podle literárních údajů i nečetných nálezů ze slovenských hor se larva tohoto druhu vyvíjí v trouchu starých jedlí. Na jediné současné české lokalitě jsem ale našel larvy i dospěléce na bučích a dubech.

Nápadně zbarvený druh *Lacon fasciatus* je asi 15–20 mm velký a je rozšířený ve střední a severní Evropě a v západní Sibiři. U nás žije v trouchnivějících smrcích a jedlích. I když je to druh velmi vzácný, je z našich druhů rodu *Lacon* nejhojnější.

Posledním a zároveň nejmenším druhem (9–12 mm) u nás se vyskytujícím je *Lacon quercus*. Žije v Evropě a v západní Sibiři a dá se říci, že je to druh dosti teplomilný. Vyskytuje se pouze ve starých, původních doubravách a larva žije v trouchu starých dubů, většinou společně s červotočem *Anitys cognata*.

Před několika lety byl na polské straně Polonin (Bieszczady) nalezen další druh, známý doposud jenom ze Sibiře a ze Skandinávie — *Lacon conspersus*. Je proto možné, že naše fauna bude brzy obohacena o dalšího, krásného brouka. Tento druh je habitem podobný druhu *L. fasciatus*, ale je oddělován do samostatného podrodu *Danosoma*, který je charakteristický zřetelnými kýly v zadních rozích štítu a mediálně zahnutými špicemi zadních rohů štítu.

metrů, Kraus se v roce 1969 (s. 36) zmiňuje o hnízdění v budce umístěné metr nad zemí.

Doplnil bych tyto zprávy o vlastní zkušenost.

V roce 1979 jsem v obci Týniště (okres Plzeň-jih) vytvořil ve zdi stodoly bývalé zemědělské usedlosti umělou dutinu. Prohlubeň po chybějících dvou půlkách cihel jsem uzavřel zbytkem cihly, postavený nastojato. Uražený levý horní roh sloužil jako vletový otvor. Vznikl tak hnízdní prostor o hloubce 0,14 m, šířce a výšce 0,16 m. Vletový otvor byl 1,65 m nad zemí. Místo bylo trvale zastíněno vysokými stromy. Zeď byla obrácena k severozápadu, směrem ven z vesnické

zástavby, na níž navazovala pole a ve vzdálenosti 100 m smíšený les.

V roce 1980 vyhnízdil v této dutině úspěšně rehek zahradník, v roce 1981 ji použila červenka obecná, jejíž hnízdění probíhalo takto: 2. 5. stavba hnízda; 9. 5. v hnízdě jedno vejce, 17. 5. sedm vajec; 30. 5. již vylíhla mláďata (počet neurčen); 5. 6. krmení pěti mladých; 10. 6. mladé červenky vylétaly.

Závěrem bych chtěl poznamenat, že v blízkém okolí byla jiná vhodná místa pro zahnízdění (polozapadlé kamenné hrady, hromady roští, hustá křoví s podrostem). Jiné hnízdo červenky jsem zde však nenalezl.

Ivan Rucký



Neobvyklé umístění hnízda červenky obecné

Značná variabilita v umístění hnízda červenky obecné je z literatury známa. Psali jsme o tom i na stránkách Živy. Pojkar uvádí v r. 1956 [s. 119] zahnízdění v polobudce na trámu ve výšce tří